

Ο Χάρι Τρούμαν κοιτούσε αφηρημένα έξω, καθώς το αεροπλάνο τον μετέφερε στο Βερολίνο. Ελάχιστοι από τους συνεργάτες του μπορούσαν να ξέρουν πως ο πρόεδρος των ΗΠΑ είχε το μυαλό του σ' ένα οροπέδιο του Νέου Μεξικού κι αγωνιούσε για όσα γίνονταν εκεί. Οι πολλοί υπέθεταν ότι ο ηγέτης του ήταν βυθισμένος σε σκέψεις σχετικές με τις σκληρές διαπραγματεύσεις που επρόκειτο να ακολουθήσουν και που, λίγο πολύ, θα καθόριζαν τις τύχες της υφηλίου. Συνέχισαν να τον βλέπουν σκυθρωπό ακόμα κι όταν έφτασαν στο κατάλυμά τους στο Πότσδαμ, ένα προάστιο της γερμανικής πρωτεύουσας. Εκεί, κάποιος του έφερε ένα μήνυμα σταλμένο από τον στρατηγό Τόμας Φάρελ. Μια μόνο φράση συνθηματικά γραμμένη. Ο Χάρι Τρούμαν τη διάβασε. Ένα συγκρατημένο χαμόγελο θριάμβου ζωγραφίστηκε στα χείλη του.

Τον Ιούλιο του 1945, ο πόλεμος στην Ευρώπη ήταν παρελθόν. Ο Μουσολίνι είχε εκτελεστεί κι ο Χίτλερ είχε αυτοκτονήσει. Τα προβλήματα, όμως, συσσωρεύονταν και οι νικητές έπρεπε να τα λύσουν. Οι εκπρόσωποι των τριών κυρίαρχων δυνάμεων που σήκωσαν το βάρος του Παγκόσμιου πολέμου (συνεχιζόταν ακόμα στον Ειρηνικό), συναντήθηκαν στο Πότσδαμ, στις 17 Ιουλίου του 1945.

Μόνον ο Ιωσήφ Στάλιν της Σοβιετικής Ένωσης ένωθε και παλιός στα τραπέζια των συνομιλιών και σίγουρος για το προσωπικό του μέλλον. Οι υπόλοιποι συζητητές μειονεκτούσαν: Ο πρόεδρος της νίκης των Ηνωμένων Πολιτειών, ο Φραγκλίνος Ρούσβελτ, είχε πεθάνει από τις 12 Απριλίου. Στη θέση του, ερχόταν ο «καινούριος» Χάρι Τρούμαν που θα αποδεικνυόταν σκληρό καρύδι. Κι ο πρωθυπουργός της νίκης, ο Ουίστον Τσόρτσιλ, ήταν ο πιο παλιός του πολέμου αλλά δεν είχε καμιά σιγουριά για το μέλλον του. Στην Αγγλία, είχαν γίνει εκλογές από τις 5 του μήνα. Οι κάλπες, όμως, θα άνοιγαν στις 25, οπότε θα έφταναν και οι ψήφοι από τις υπερπόντιες κτήσεις. Έτσι, όταν άρχισε η διάσκεψη, δεν ήξερε αν ήταν ακόμη πρωθυπουργός. Έφερε μαζί τον και εκλογικό του αντίπαλο, Κλέμεντ Άτλι, κι έπραξε σοφά. Στις 25, έμαθε πως δεν ήταν παρά ένας απλός βουλευτής. Ως τότε όμως, είχε διαμορφώσει όσα ήθελε κι είχε μάθει για την ατομική βόμβα.

Όταν, στις 2 του Αυγούστου, η διάσκεψη τελείωσε, μια μακροσκελής ανακοίνωση πληροφορούσε την οικουμένη για τις τύχες της, όπως τη διαμόρφωσαν οι τρεις στις μεταξύ τους διαπραγματεύσεις:

Η Γερμανία χωριζόταν στα τέσσερα (από ένα κομμάτι οι τρεις, με τη Σοβιετική Ένωση να παίρνει το πιο μεγάλο, και μια γωνίτσα για τη Γαλλία). Η ζωή θα αποδείκνυε πως ουσιαστικά η Γερμανία είχε κοπεί στα δύο (ως το φθινόπωρο του 1990, οπότε ξανάγινε

ενιαία χώρα). Οι πολεμικές επανορθώσεις έμπαιναν σε μια διαδικασία που, ακόμα και σήμερα, βρίσκεται σε εκκρεμότητα. Οι εγκληματίες πολέμου θα περνούσαν από δίκες, που, πέρα από τις αρχικές, αποδείχτηκαν ατελέσφορες καθώς οι ανάγκες του ψυχρού πολέμου θα επιβάλλονταν στην ανάγκη για την απόδοση δικαιοσύνης. Αποφασίστηκε ακόμη να μη λεηλατηθούν τα γερμανικά εργοστάσια. Ο Τρούμαν συμφώνησε μια και είχε ήδη πάρει ό,τι χρειαζόταν.

Πέρα από την τύχη της Γερμανίας, στη διάσκεψη ρυθμίστηκαν τα θέματα των αποικιών, της Αυστρίας, της Πολωνίας, της Ουγγαρίας και της Τσεχοσλοβακίας και διακανονίστηκαν τα στρατιωτικά ζητήματα.

Όλα τα υπόλοιπα έμειναν για να αντιμετωπιστούν από μια νέα διάσκεψη. Και ήταν αυτά τα υπόλοιπα οι χωριστές συνθήκες που κάθε εμπόλεμο κράτος έπρεπε να υπογράψει με καθέναν από τους νικημένους. Το μπαλάκι πέρασε στη διάσκεψη των υπουργών Εξωτερικών όλων των χωρών που θα συνερχόταν στο Παρίσι το 1946.

Έμενε ακόμα, η εκκρεμότητα με τον πόλεμο στον Ειρηνικό. Οι Αμερικανοί ανέλαβαν να τον «διευθετήσουν». Από το Πόστδαμ, ο Χάρι Τρούμαν έστειλε στην Ιαπωνία τελεσίγραφο να παραδοθεί «άνευ όρων». Στις 29 του Ιουλίου, έφτασε η απάντηση: Η Ιαπωνία «αγνοεί» το τελεσίγραφο. Στη διπλωματική γλώσσα, «αγνώ» σημαίνει «δεν απορρίπτω αλλά περιμένω καλύτερους όρους». Η ανταπάντηση θα ήταν μια τρομακτική μαζική δολοφονία.

Από το 1941, ο Άλμπερτ Αϊνστάιν δούλευε σε ένα μυστικό εργαστήριο των ΗΠΑ, προσπαθώντας να επιτύχει τη διάσπαση του ατόμου που θα του εξασφάλιζε την κατασκευή της ατομικής βόμβας. Ο ίδιος είχε από παλιά διατυπώσει την ταυτότητα της μάζας και της ενέργειας που, με απλά λόγια, σημαίνει ότι αν εξαφανιστεί ένα γραμμάριο από οποιοδήποτε υλικό, θα προκληθεί ενέργεια ίση με 25.000.000 κιλοβατώρα.

Όταν, μετά τον θάνατο του Φραγκλίνου Ρούσβελτ, ανέλαβε πρόεδρος ο Χάρι Τρούμαν, βρήκε να τον περιμένει ένας ογκώδης φάκελος. Ανατρίχιασε διαβάζοντάς τον. Η ατομική βόμβα ήταν έτοιμη στα χαρτιά κι απόμενε να δοκιμαστεί και στην πράξη. Είχε αποδειχτεί πως τα άτομα του ουρανίου 235 και του πλουτωνίου έχουν την ιδιότητα να διασπώνται

αυτόματα, όταν η μάζα τους γίνει μεγαλύτερη από ένα όριο που ονομάστηκε «κρίσιμο». Δεν είχαν λοιπόν παρά να βάλουν σε μια θήκη δυο μάζες μικρότερες από το κρίσιμο όριο και την κατάλληλη στιγμή να τις συνενώσουν σχηματίζοντας μια νέα μάζα, μεγαλύτερη από το κρίσιμο όριο. Θα αποκτούσαν την ατομική βόμβα. Και μια απλή ατομική βόμβα προκαλεί έκρηξη ίση με αυτήν που μπορεί να πετύχουν 200.000 τόνοι νιτρογλυκερίνης.

Το ότι γίνονταν έρευνες, ήταν γνωστό. Εκείνο που κανένας δε γνώριζε, ήταν το πού είχαν φτάσει. Τον Ιούλιο του 1945, ένα κείμενο που υπογραφόταν από εξήντα επιφανείς επιστήμονες, καλούσε την κυβέρνηση των ΗΠΑ να σταματήσει τις έρευνες. Όμως, στις 15 του Ιουλίου, σε ένα ερημικό οροπέδιο του Νέου Μεξικού, ο στρατηγός Τόμας Φάρελ έδινε διαταγή να διοχετευτεί το πλουτώνιο στην πρώτη ατομική βόμβα. Όλη νύχτα, φοβερή ανεμοθύελλα σάρωνε την περιοχή. Καταρρακτώδης βροχή τη συνόδευε. Ξημέρωνε 16 Ιουλίου, όταν η βροχή κόπασε.

Στις 5.30 το πρωί, πατήθηκε το μοιραίο κουμπί. Μια τρομακτική έκρηξη ακολούθησε. Η σιδερένια σκαλωσιά εξαφανίστηκε. Το έδαφος χαμήλωσε μισό μέτρο. Υαλοποιήθηκε. Κίτρινες πύρινες λάμπες εκτύφλωσαν όποιον κοιτούσε. Έπειτα, υψώθηκε το τεράστιο μανιτάρι του θανάτου. Το πείραμα είχε πετύχει.

Ο πάταγος από την έκρηξη ήταν πολύ πιο ισχυρός από όσο είχε προϋπολογιστεί. Ακούστηκε σε κατοικημένες περιοχές σε μια ακτίνα 180 χλμ. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε να ανακοινώσει ότι έγινε καταστροφική έκρηξη σε αποθήκη πυρομαχικών. Ελάχιστοι έμαθαν την αλήθεια.

Στις 16 Ιουλίου, ο Χάρι Τρούμαν έφτανε στο Πότσδαμ για τη διάσκεψη, που επρόκειτο να αρχίσει την επομένη. Το συνθηματικό τηλεγράφημα που τον περίμενε, τον πληροφορούσε πως «το πείραμα πέτυχε». Τίποτ' άλλο. Πέρασε και η 17 του μήνα, με την έναρξη της διάσκεψης αλλά ο Τρούμαν για άλλα αγωνιούσε. Επιτέλους, στις 18 Ιουλίου του 1945, πήρε στα χέρια του μια μακροσκελή έκθεση, που τον ενημέρωνε με λεπτομέρειες για το τι έγινε. Κάλεσε μυστικά και επειγόντως τον Τσόρτσιλ και του έδειξε την έκθεση. Τι θα έκαναν με τον Στάλιν; Θα του το έλεγαν ή όχι; Ήταν σύμμαχος αλλά και μελλοντικός εχθρός. Αποφάσισαν μια μέση λύση.

Στις 24 Ιουλίου του 1945, ο Τρούμαν είπε στον Στάλιν:

«Οι Ηνωμένες Πολιτείες μόλις πέτυχαν να δοκιμάσουν ένα νέο όπλο με τρομακτική καταστροφική δυνατότητα».

Ο Στάλιν απάντησε:

«Συγχαρητήρια. Ελπίζω να το χρησιμοποιήσετε κατά της Ιαπωνίας».

Καμιά ερώτηση, καμιά περιέργεια. Ο Τρούμαν και ο Τσόρτσιλ τα έχασαν. Αναρωτήθηκαν, αν ο Στάλιν ήξερε ή όχι. Δεν έμαθαν ποτέ.

(Έθνος, 17.7.1997) (τελευταία επεξεργασία, 6.2.2009)